

บทที่ 3

หลักการเพาะปลูกและการจัดการสวนไผ่ชาง

3.1 พันธุ์และการกระจายพันธุ์ของไผ่ชาง

คณะกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้และไม้โตเร็วเนกประสงค์ (2540) กล่าวถึง ไผ่ชางมีชื่อวิทยาศาสตร์ *Dendrocalamus strictus* Nees วงศ์ Gramineae ชื่ออื่นที่เรียกทั่วไปตามท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นไผ่ชาง (ลำปาง) ไผ่ชาง (กาญจนบุรี) แพด (แม่ฮ่องสอน) วมิเตอร์ วมะปรี (กะเหรี่ยง) จากข้อมูลคณะกรรมการประสานงานวิจัยและพัฒนาทรัพยากรป่าไม้และไม้โตเร็วเนกประสงค์ ไผ่ชาง เป็นไผ่ที่มีลำขนาดกลาง พบทั่วไปในป่าเบญจพรรณ ไผ่ชางจัดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญตัวหนึ่งในบรรดาไผ่หลายชนิด ไม่ว่าจะเป็นไผ่ชางหม่นและไผ่ชางนวล ทุกส่วนของลำจนถึงรากนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งในด้านอุปโภคและบริโภค ใช้สร้างที่อยู่อาศัย ทำเครื่องมือเครื่องใช้ ไม้ค้ำยัน กระจาย เชื้อเพลิง งานหัตถกรรมต่างๆ เป็นต้น จัดได้ว่าเป็นไม้เนกประสงค์และเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างยิ่ง จากที่มีปัญหาการขาดแคลนไม้ ไม้ไผ่เป็นไม้เศรษฐกิจที่ใช้เป็นตัวช่วยที่ดีในการทดแทนไม้อื่นที่ใช้ในอุตสาหกรรมแปรรูปโดยไม่ต้องใช้ไม้ที่ต้องอาศัยระยะเวลาอันยาวนานกว่าที่จะโตเต็มที่ ผลผลิตจากไผ่ชางและไม้ไผ่ชางเป็นสินค้าส่งออกไปขายทั่วโลก ไม้ไผ่ชางจัดเป็นพืชเมืองร้อนที่ขึ้นอยู่ตามป่าธรรมชาติและเจริญงอกงามได้ดี ปัจจุบันป่าไผ่ชางในธรรมชาติถูกนำมาใช้ประโยชน์นั้นมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการไผ่หลายชนิดนิยมปลูกใช้สอยกันตามหัวไร่ปลายนา ส่วนใหญ่เพื่อประโยชน์ในการใช้สอยไม้และบริโภคหน่อ ได้แก่ ไผ่รวก ไผ่ไร่ ไผ่สีสุก ไผ่ชางและไผ่เลี้ยง เป็นต้น ไผ่ชางจึงเป็นพืชเศรษฐกิจที่นับวันจะมีความสำคัญเพิ่มขึ้นส่วนขณะเดียวกันไผ่ชางหม่นกลายเป็นที่สนใจและต้องการของตลาดมากขึ้น มีการปลูกกันเป็นจำนวนมากขึ้นเพื่อบริโภคหน่อทั้งภายในประเทศและส่งออกทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก เนื่องจากไม้ของไผ่ชางหม่นมีคุณภาพดีเหมาะในการทำเฟอร์นิเจอร์และไผ่เป็นตัวช่วยยึดดินป้องกันการพังทลายทุกชนิด และตามริมฝั่งแม่น้ำ ลำคลองไผ่ยังสามารถปลูกร่วมกับพืชอื่นเช่นปลูกในระหว่างแถวไม้เศรษฐกิจ ปลูกร่วมกับไม้ยืนต้น ไม้ผล ไม้ล้มลุกและพืชทนร่มต่างๆ ในระบบวนเกษตรได้ ตัวอย่างในประเทศจีนซึ่งมีการใช้พื้นที่ทุกส่วนให้เป็นประโยชน์มีการปลูกไผ่ในแปลงนาข้าวเป็นหย่อมๆ ดังนั้นเกษตรกรที่หันมาปลูกไผ่ชางเพื่อใช้ประโยชน์หรือทางการค้าย่อมเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากไผ่ชางเป็นพืชโต

เร็วที่ใช้เวลาเพียง 2-3 ปี ก็สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้ หากมีการดูแล และจัดการให้เป็นรูปแบบในเชิงธุรกิจ สามารถผลักดันให้ไผ่ชางเป็นไม้เศรษฐกิจที่สามารถสร้างรายได้แก่เกษตรกรในจังหวัดน่านได้ในอีกทางเลือกหนึ่ง ส่วนขั้นตอนการปลูกและการขยายพันธุ์สามารถทำได้หลายวิธี การปลูกเจริญเติบโตเป็นกอเร็ว การดูแลและการจัดการที่ดีจะทำให้ได้ผลผลิตทั้งหน่อและลำ ฉะนั้นการปลูกไผ่จึงให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าทั้งในระยะเวลาอันสั้นและระยะยาว เนื่องจากไผ่มีอายุยืนจะพบว่าวงจรชีวิตไผ่ชางมีถึง 30-40 ปี การเก็บเกี่ยวผลผลิตจึงสามารถทำต่อไปได้ถึงชั่วลูกหลานไผ่ชางพบได้ทั่วไป ในป่าเบญจพรรณ สามารถขึ้นได้ในที่ดินค่อนข้างแล้งทั้งที่ราบและพื้นที่บนเนินเขา การกระจายพันธุ์กว้างขวาง ไผ่ชางพบทั่วไปทางภาคเหนือ ภาคกลางและภาคอีสาน ภาคอื่นๆ จะพบน้อยกว่า สามารถคัดเลือกพันธุ์ที่มีคุณสมบัติจำเพาะได้เพราะมีความหลากหลายสูง ปกติไผ่ชางพบขึ้นปะปนภายใต้ป่าไม้สักในสภาพธรรมชาติและสวนป่า มีเมล็ดในธรรมชาติมากและเปอร์เซ็นต์การงอกดี การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติค่อนข้างดี มีลำจำนวนมากในสภาพธรรมชาติที่มีการออกดอกและต้นแก่ตายไป สำหรับการขยายพันธุ์โดยการตอนกิ่งมีขั้นตอนปฏิบัติเช่นเดียวกันกับการตอนกิ่งไผ่สีสุก ส่วนการขยายพันธุ์ไผ่ชางแบบอื่นๆ ซึ่งมีประสิทธิภาพไม่แพ้กับการตอนกิ่งได้แก่ การเพาะเมล็ด การแยกเหง้า การชำปล้อง การชำทั้งลำ และการแยกกอย่อย แต่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือ การชำปล้องและการชำทั้งลำ โดยมีวิธีการปฏิบัติดังนี้ เลือกลำไผ่ที่มีอายุ 1-2 ปี โดยการตัดมาทั้งลำ ลิดกิ่งแขนงให้เหลือยาวประมาณ 10-15 เซนติเมตร พยายามอย่าให้แขนงหักขาดเพราะรากจะงอกตรงบริเวณ โคนแขนง เมื่อลิดกิ่งแขนงเรียบร้อยแล้วใช้มีดฟันปล้องไผ่ ตรงกลางปล้องให้เป็นช่องเพื่อสำหรับใส่น้ำ เมื่อเจาะเสร็จเรียบร้อยแล้วนำไปฝังดินที่ขุดเป็นร่องลึกประมาณ 25 เซนติเมตร กว้าง 30 เซนติเมตร

3.2 คุณลักษณะของกล้าพันธุ์ไผ่ชาง

การเริ่มต้นคัดเลือกกล้าพันธุ์ไผ่ชางที่ดีจะช่วยให้ผลผลิต เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งคุณสมบัติไผ่ชางที่ดี คือควร เป็นกล้าพันธุ์ไผ่ชางที่เพาะมาจากเมล็ด ในถุงพลาสติกเพาะชำขนาด 2 x 6 นิ้ว อายุ 10-12 เดือนก่อนลงปลูกและ มีความสูงวัดจากโคนถึงยอดใบ 35- 40 เซนติเมตร มีความสมบูรณ์แข็งแรงพร้อมปลูก ข้อควรระวังในการเคลื่อนย้ายก่อนลงปลูกควรตัดยอดใบจากปลายสุดลงมา 5-10 เซนติเมตร เพื่อลดความต้องการน้ำเลี้ยงลำต้นก่อนลงปลูก

3.3 การปลูกไผ่ขางและการจัดการสวนไผ่ขาง

กรมป่าไม้ (2547) ได้อธิบายไว้ว่า ไผ่ไผ่ขางส่วนใหญ่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในที่ราบมีการระบายน้ำดี น้ำท่วมไม่ถึง หรือที่ลุ่มเชิงเขาที่มีดินร่วนปนทรายแต่ไม่สามารถเจริญเติบโตในที่ที่มีน้ำขังเป็นระยะเวลานานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะที่เริ่มปลูกใหม่ ๆ อาจทำให้กล้าไม้เน่าตายได้ การปลูกไผ่ไผ่ขางในที่ลุ่มจึงจำเป็นต้องทำการยกทรงก่อน ส่วนปัจจัยหลักที่ต้องคำนึงถึงในการปลูกไผ่ไผ่ มีดังนี้

3.3.1 การเลือกพื้นที่

ไผ่ขางทนแล้งจึงสามารถเลือกพื้นที่ปลูกได้ไม่ยากนักแต่ไม่ทนน้ำท่วมขัง ดังนั้นต้องหลีกเลี่ยงสภาพน้ำท่วมขัง ปลูกในที่ลาดหรือราบได้ทั้งสิ้นรวมทั้งพื้นที่เนินเขาออกจากริมน้ำ ไผ่ขางสามารถขึ้นได้ดีภายใต้ต้นไม้อื่น ๆ ในป่าเบญจพรรณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งป่าสักมีพื้นที่ป่าสักจำนวนมาก ทั้งธรรมชาติและสวนป่าที่มีไผ่ขางขึ้นปะปนเป็นไม้ชั้นล่าง ดังนั้น โอกาสปลูกไผ่ขางร่วมกับไม้ยืนต้นหลากหลายชนิดจึงสามารถทำได้ แต่ไม้เหล่านั้นต้องสามารถเจริญเติบโตสูงกว่าไผ่ขางจึงจะสามารถอยู่รอดได้ ไผ่ขางเจริญเติบโตได้ในดินลูกรัง ในแปลงที่มีไผ่ขางอยู่แล้วก็สามารถปลูกต้นไม้ใหญ่แซมได้แต่ต้องตัดแต่งกอไผ่ให้เตี้ยลงก่อน จนกว่าไม้ใหญ่จะเจริญฟื้นความสูงที่ปกคลุมจึงจะปล่อยให้ไม้ไผ่เจริญเติบโตตามปกติได้ โดยเฉพาะไม้สักเจริญเติบโตเร็วภายใน 2-3 ปี สามารถเจริญรอดพ้นจากการถูกปกคลุมได้ระยะปลูก ระยะปลูกไผ่ขางสามารถใช้ได้เช่นเดียวกับ ไม้สีสุก เพราะเป็นไม้ขนาดใกล้เคียงกัน คือ ตั้งแต่ 4 x 4 เมตร จนถึง 7 x 7 เมตร เมื่อต้องการจัดการเพื่อเอาลำแต่การจัดการเพื่อผลิตหน่อเพียงอย่างเดียว 2 x 4 เมตร จะเป็นระยะที่เหมาะสมเพื่อให้ผลผลิตของหน่อต่อพื้นที่มีมากยิ่งขึ้น การปลูกเพื่อจัดการหน่อเพียงอย่างเดียวเป็นที่น่าสนใจมากไม่แพ้ไม้สีสุก เพราะหน่อไผ่ขางมีรสดีเป็นที่นิยมบริโภคอยู่แล้ว และสามารถแปรรูปเป็นอาหารได้หลากหลาย

3.3.2 การเตรียมพื้นที่

การเตรียมพื้นที่จะปลูกปกติก็เพียงแต่ทำการปราบวัชพืชให้พอที่จะทำการปลูกได้ก็เพียงพอ ไม่จำเป็นต้องไถพรวนหรือเตรียมอย่างดีเหมือนพื้นที่อื่น ๆ การเตรียมพื้นที่ควรทำก่อนฤดูฝน เพราะในช่วงฤดูฝนควรจะมีพุ่มปลูกลงได้ในพื้นที่ที่ต้องการ ระยะปลูกโดยทั่วไป 4 x 4 เมตร ถึง 7 x 7 เมตร ตามลักษณะของการจัดการที่จะเลือกกระบบตัดฟันและขนาดกอว่าจะมีจำนวนลำเท่าใด ต่อกอในระบบเลือกตัดที่ไว้จำนวนลำ ไม่เกิน 20 ลำต่อกอ ระยะปลูก 4 x 4 เมตร ก็จะให้มี

ประสิทธิภาพในการใช้ประโยชน์พื้นที่มากกว่าในระบบตัดหมดทุกช่วง 7 ปี ที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่จะใช้ระยะปลูก 7 x 7 เมตร ถือว่าเหมาะสมที่จะได้ปริมาณลำตามต้องการมากที่สุด การจัดการเพื่อหน่ออย่างเดียวยังไม่มีการดำเนินการซึ่งการจัดการเพื่อใช้หน่ออย่างเดียว อาจใช้ระยะชิดกว่า 4 x 4 เมตรได้ เพราะมีลำต้อกอไ้ได้น้อยลงเพียง 5-6 ลำ ต้อกอไ้ก็เพียงพอ การปลูกเพื่อใช้ลำที่มีการจัดการดี ระยะปลูก 4 x 4 เมตร จะเหมาะสมในการเตรียมพื้นที่ เมื่อกำหนดระยะปลูกตามต้องการแล้ว ก็จะปักหลักหมายแนวและระยะปลูกในพื้นที่นั้นๆ ต่อจากนั้นๆ ต่อจากนั้นเป็นการเตรียมหลุมปลูกซึ่งจะขุดให้กว้างลึกพอที่จะปลูกกล้าที่ได้จากถุงเพาะชำที่เตรียมไว้ โดยทั่วไปขุดหลุมขนาด 30x30x30 ซม. ก็จะพอเพียงสำหรับการปลูกกล้าที่ไม่ใหญ่มากนัก ถ้ากล้ามีขนาดใหญ่ระบบรากมากก็ต้องเตรียมหลุมปลูกมีขนาดโตขึ้นตามขนาดกล้าที่จะปลูก แล้วฝังระบบรากให้อยู่ใต้ผิวดินเดิมลงไป อาจผสมธาตุอาหารเพื่อให้กล้าเจริญเติบโตดีขึ้น โดยใช้ปุ๋ยหมักร่วมกับโดโลไมท์และหินฟอสเฟตผสมกับดินที่ขุดออกจากหลุมปลูก ใส่บางส่วนลงในหลุมปลูกก่อนปลูกกล้าและที่เหลือสำหรับกลบระบบเหง้าและรากไ้ที่ปลูกลงไปในหลุมแล้วให้มิดและกดแน่น

3.3.3 วิธีการปลูกไ้แฝง

นำกล้าที่จะปลูกจากการเพาะเมล็ด โดยปักค้อยู่ในถุงเพาะชำ ฉีกถุงเพาะชำที่หุ้มระบบรากออก แต่ระวังอย่าให้ก้อนดินหุ้มรากแตกหรือกระทบกระเทือนต่อระบบรากมากนัก วางระบบรากพร้อมวัสดุเพาะชำที่หุ้มรากอยู่ทั้งก้อนลงในหลุมปลูกที่เตรียมไว้หลังเอาพลาสติกถุงเพาะชำกล้าออกแล้ว ต่อจากนั้นกลบดินให้ระบบรากจนท่วมดินเดิมและเหยียบแน่น โดยรอบไม้ให้กล้าล้ม ถ้ากล้ายาวเกินจะล้ม ควรปักหลักผูกมัดกล้าให้อยู่คงที่ ถ้าดินที่ปลูกนั้นความชื้นในดินน้อย ต้องรดน้ำจนชุ่มหลังปลูก มิฉะนั้นต้องเลือกปลูกหลังจากดินได้รับฝนจนมีความชื้นเพียงพอแล้ว

3.3.4 การคัดเลือกกล้าพันธุ์ไ้แฝง

การเริ่มต้นคัดเลือกกล้าพันธุ์ไ้แฝงที่ดีจะช่วยให้อผลผลิต เป็นที่น่าพอใจ ซึ่งคุณสมบัติไ้แฝงที่ดี คือควร เป็นกล้าพันธุ์ไ้แฝงที่เพาะมาจากเมล็ด ในถุงพลาสติกเพาะชำขนาด 2 x 6 นิ้ว อายุ 10 - 12 เดือนก่อนลงปลูกและ มีความสูงวัดจากโคนถึงยอดใบ 35-40 เซนติเมตร มีความสมบูรณ์แข็งแรงพร้อมปลูก ข้อควรระวังในการเคลื่อนย้ายก่อนลงปลูกควรตัดยอดใบจากปลายสุดลงมา 5 - 10 เซนติเมตร เพื่อลดความต้องการน้ำเลี้ยงลำต้นก่อนลงปลูก

3.3.5 การดูแลรักษาช่วงหลังปลูก

หลังการปลูกโดยทั่วไปปฏิบัติได้เช่นเดียวกับไม้สี่สูกเพราะเป็นไม้ขนาดเดียวกัน การดูแลรักษาจะสะดวกกว่าไม่จำเป็นต้องตัดแขนงที่มีหนามออกเพราะไม้ซางไม่มีหนาม และโดยทั่วไปกิ่งที่มีจะไม่หนาแน่นมากนัก ถ้ามีเวลาจะตัดแต่งก็จะทำให้ปฏิบัติงานง่ายขึ้น แต่โดยทั่วไปแล้วไม้สี่สูกเป็นนักจ้ำนวนลำต่อกอ รวมถึงการบริหารหน่อต้นปี และการเก็บหน่อไว้ล่าสามารถทำได้เช่นเดียวกับไม้สี่สูก โดยทั่วไปวัชพืชในสวนไม้สี่สูกมีปัญหาเฉพาะในช่วง 1-3 ปีแรกเท่านั้น หลังจากไม้สี่สูกพัฒนาการแตกกอและเรือนยอดแผ่ขยายออกเต็มที่เบียดชิดกัน ทำให้แสงแดดผ่านลงได้น้อย ทั้งใบจำนวนมากที่หล่นร่วงลงสู่พื้นดินจะช่วยคลุมดินทำให้พืชอื่นขึ้นได้น้อยลง ดังนั้นการกำจัดวัชพืชควรจะทำในช่วงต้นฤดูฝนจนถึงปลายฤดูฝน 2-3 ครั้ง หรือมากกว่านี้ ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนด้วย การปลูกพืชเกษตรควบกับการปลูกไม้สี่สูกในช่วง 2-3 ปีแรกช่วยทำให้วัชพืชไม่สามารถขึ้นได้ ประหยัดแรงงานและค่าใช้จ่ายในการกำจัดวัชพืช การใส่ปุ๋ยพืชมีผลทำให้การเจริญเติบโตของไม้สี่สูกดีขึ้น รวมถึงเป็นการเพิ่มรายได้จากพืชเกษตรก่อนที่จะได้ผลผลิตจากไม้สี่สูก อีกทางหนึ่งด้วย การกำจัดวัชพืชในสวนไม้สี่สูก นิยมใช้แรงงานคนหรือเครื่องทุ่นแรงขนาดเล็กเช่นเครื่องตัดหญ้าแบบสะพายหลังมากกว่าเครื่องจักรขนาดใหญ่เช่นรถไถเนื่องจากจะกระทบกระเทือนระบบรากของไม้สี่สูกน้อยกว่า

ก. การดูแลรักษาในปีที่ 1

เรื่องความชุ่มชื้นเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยให้การเจริญเติบโตและการรอดตายสูง ไม้สี่สูกต้องการแสงค่อนข้างมาก โดยทั่วไปวัชพืชที่ปกคลุมไม้สี่สูกจะทำให้ชะงักการเจริญเติบโตดังนั้นต้องดูแลวัชพืชรอบต้นที่ปลูกมิให้มาปกคลุมต้นไม้สี่สูกขนาดเล็กที่กำลังอ่อนแออยู่ มิฉะนั้นกล้าที่ปลูกจะถูกบดบังและตายได้ อาจมีการใส่ปุ๋ยคอกเพื่อช่วยให้เจริญเติบโตได้ดีขึ้น ใช้เศษวัชพืชที่ได้กำจัดออกบริเวณรอบๆ ต้นไม้สี่สูก นำมาคลุมโคนไม้สี่สูกเพื่อรักษาความชื้นในดิน และขณะเดียวกันจะเป็นปุ๋ยในช่วงต่อไป ตลอดปีแรกต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างดี ในเรื่องความชื้นในดินและต้องไม่ให้วัชพืชคลุมต้นเมื่อถึงฤดูแล้ง ตอนเริ่มต้นต้องรีบกำจัดวัชพืชทั่วทั้งพื้นที่ และนำมากลุมรอบต้นไม้สี่สูกเพื่อรักษาความชุ่มชื้นในดินขณะเดียวกันเพื่อป้องกันไฟไหม้ในฤดูแล้ง ตอนเริ่มต้นต้องรีบกำจัดวัชพืชทั่วทั้งพื้นที่ และนำมากลุมรอบต้นไม้สี่สูกเพื่อรักษาความชุ่มชื้นในดินขณะเดียวกันเพื่อป้องกันไฟไหม้ในฤดูแล้งที่จะตามมาด้วย การปลูกต้องเลือกกล้าที่เพาะมาจากเมล็ดมีความแข็งแรงระบบรากดี ฤดูปลูกเป็นต้น ฤดูฝนควรมีน้ำช่วยในช่วงปลูกและในการปลูกปีแรก เพื่อปริมาณน้ำฝนในปีนั้นน้อยกว่าปกติ ปลูกโดยอาศัยน้ำฝน ต้องให้ฝนตกมาแล้วจนความชื้นในดินมีพอเพียงจึงจะปลูกได้ พื้นที่

น้ำท่วมมากต้องเลือกช่วงปลูกที่น้ำไม่ท่วมกล้า ขณะยังไม่ตั้งตัวและกอขนาดเล็ก ใฝ่มักไม่เลือกดิน แต่การใส่ปุ๋ยคอกโคโลไมท์และหินฟอสเฟตปุ๋ยหมักผสมดินปลูกจะช่วยในเจริญเติบโตดี ใฝ่ชอบความชุ่มชื้น ถึงแม้ว่าจะทนแล้งได้ ดังนั้นในช่วงปลูกใหม่ปีแรก การดูแลความชุ่มชื้นในดินโดยการให้น้ำและคลุมดินด้วยเศษวัชพืชเพื่อรักษาความชุ่มชื้นจะช่วยได้มาก ใฝ่ชอบแสง ระยะเริ่มปลูกมีขนาดเล็กยังไม่ฟันวัชพืช ถ้าถูกปกคลุมโดยวัชพืชจะทำให้ไม่โตและตายได้ การดูแลรักษาหลังปลูกปีแรกๆ จึงมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จ ท้ายปีแรกช่วงท้ายฝนต้องปราบวัชพืชทั่วแปลงปลูก และนำเศษวัชพืชมาคลุมโคนใฝ่เพื่อเก็บรักษาความชื้นในดินรอบกอใฝ่ จะช่วยป้องกันไฟและทำให้การรอดตายในปีแรกดีขึ้น เกษตรกรบางรายใส่ปุ๋ยเคมีเพื่อช่วยให้ใฝ่เจริญดีขึ้นใส่ปุ๋ยเคมี (สูตร 25-7-7) 1 กำมือ ใน 1 เดือนแรก เดือนที่ 2 เพิ่มขึ้น 2 กำมือ เพิ่มขึ้นตามจำนวนเดือนไปเรื่อยๆ

ข. การดูแลรักษาในปีที่ 2

เช่นเดียวกับปีแรกต้องช่วยเรื่องความชุ่มชื้นและการดูแลปราบวัชพืชรอบต้นใฝ่ไม่ให้ปกคลุมในช่วงฤดูฝนที่สองนี้ ใฝ่จะตั้งกอสูงขึ้นและเริ่มจะฟันวัชพืชแล้ว ดังนั้นการดูแลจะมีภาระลดลง ใฝ่ที่ผ่านฤดูแล้งแรกแล้วและตั้งตัวได้แล้วจะเจริญเติบโตดีขึ้น ในปีนี้ 2 นี้ ไม่ควรจะเก็บหน่อมาบริโภคควรปล่อยให้สร้างกอให้แข็งแรงเต็มทีก่อนอีก 1 ปี จะได้ลำใฝ่ที่มีขนาดใหญ่มากยิ่งขึ้น ทำการใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมัก และคลุมโคนต้นเพื่อรักษาความชุ่มชื้นให้แก่กอใฝ่ทุกๆกอ เพื่อให้มีความเจริญเติบโตที่ดียิ่งขึ้น

ค. การดูแลรักษาในปีที่ 3

มีการบำรุงดูแลโดยการใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมักพร้อมทั้งโคโลไมท์ และหินฟอสเฟตเพื่อให้มีการเจริญเติบโต มีการกวาดเศษวัชพืชและใบไม้รวมทั้งใบใฝ่ที่ร่วงหล่นลงมาเพื่อคลุมโคนต้น เพื่อช่วยรักษาความชื้นมีการตัดแต่งกิ่งแขนงและหนามออกให้สูงเหนือศรีษะเพื่อสะดวกในการจัดการในอนาคต

จ. การดูแลรักษาในปีที่ 4 ขึ้นไป

มีเทคนิคการดูแลเช่นเดียวกับการเพิ่มผลผลิตลำและหน่อยิ่งในปีการผลิตที่มากขึ้น เกษตรกรควรดูแลเอาใจใส่เพื่อซ่อมแซมสวนใฝ่ที่มีอายุเนื่องจากวงจรชีวิตที่ยาวนานถึง 30-40 ปี หากเกษตรกรดูแลสม่ำเสมออย่างดี จะสามารถให้ผลตอบแทนได้อีก โดยที่ไม่ต้องลงทุนเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากสวนใฝ่มีอายุมากขึ้นการดูแลซ่อมแซมเพิ่มเติมตาม กอใฝ่ก็จะขนาดใหญ่มากขึ้นดังนั้นการใส่ปุ๋ยให้กับ

กจะทำให้ปริมาณผลผลิตของหน่อเพิ่มมากขึ้นในช่วงฤดูฝน ฤดูกาลที่เหมาะสมในการใส่ปุ๋ยคือ ในช่วงต้นฤดูฝนหรือประมาณเดือนมิถุนายน-กรกฎาคม โดยใส่ปุ๋ยคอก (ไก่หรือมูลวัว) ให้กอไม้ไผ่ โดยตรงประมาณ 1.5-2.0 ตัน/ไร่ (ประมาณ 25-30 กิโลกรัม/กอ) และหว่านปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 ประมาณ 30-40 กิโลกรัม/ไร่ (ประมาณ ½ กิโลกรัม/กอ) โดยหว่านรอบๆกอในรัศมี 1 เมตร และควรพรวนดินให้กับระบบเรื่อนรากด้วย เมื่อใส่ปุ๋ยแล้ว ให้คลุมรอบโคนกอด้วยฟางข้าวหรือหญ้าแห้งเพื่อรักษาความชื้นและป้องกันฝนชะหน้าดินส่วนในการดูแลสวนไม้ไผ่เพื่อการผลิตหน่ออย่างปราคิติด (intensive) นั้นจะต้องมีการการกำจัดวัชพืชที่บ่อยครั้ง การลิดกิ่งสาบกและการปลูกพืชเกษตรควบในแปลงปลูกไม้ไผ่จะเป็นการช่วยป้องกันอันตรายที่จะเกิดจากไฟ ไม่ว่าจะเป็นไฟป่าจากธรรมชาติหรือไฟที่เกิดจากมนุษย์ เช่น การเผาไร่่นเพื่อทำการเกษตร การเผาป่าเพื่อเก็บหาของป่าและล่าสัตว์ก็ตาม พร้อมกับการจัดทำแนวกันไฟรอบแปลงปลูกไม้ไผ่กว้างประมาณ 6 เมตร และกว้างประมาณ 4 เมตร

3.3.6 การจัดการเพื่อผลิตลำ

การปลูกเพื่อจัดการผลิตลำใช้ระยะปลูก 4 x 4 เมตร จะได้ผลผลิตต่อพื้นที่ดีการตัดฟันเก็บเกี่ยวลำทำได้เช่นเดียวกับไม้สีสุก คือ เลือกตัดเฉพาะลำอายุเกิน 3 ปี โดยเริ่มตัดฟันได้ในปีที่ 4 เป็นต้นไป จะตัดลำอายุมากเกิน 3 ปี ออกตามจำนวนที่ได้จัดการไว้คือ ปีละ 5 ลำต่อกอและไว้หน่อเพื่อเป็นลำปีละ 5 ลำต่อกอ การตัดลำทำในฤดูแล้งเมื่อเข้าฤดูหนาวคือหมดฝนแล้วเช่นเดียวกับไม้สีสุก จะได้ลำคุณภาพดีมากยิ่งขึ้นแต่ต้องตัดก่อนเดือน มกราคม เพื่อลดการทำลายของมอด ในบางครั้งมีความต้องการลำอายุน้อยออกมาใช้ประโยชน์บางอย่าง ย่อมทำได้แต่ต้องเอาออกจำนวนน้อยเพราะ ลำอายุ 1 และ 2 ปี จะเป็นลำที่ให้อาหารที่ดี การตัดสาบขยายระยะในไม้ไผ่ยืนต้น นั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดช่องว่างระหว่างต้นหรือแถวให้ต้นไม้ไผ่ได้รับแสงเต็มที่และสม่ำเสมอทุกต้น ทำให้ต้นไม้ไผ่มีการเจริญเติบโตที่ดีขึ้น แต่ในการจัดการสวนไม้ไผ่เพื่อให้ผลผลิตของหน่อและลำที่มีคุณภาพดีขึ้นนั้นเรียกว่าการตัดสาบก (clump thinning) ซึ่งโดยทั่วไปจะดำเนินการหลังจากปลูกสร้างสวนไม้ไผ่ไปแล้ว 3 ปีขึ้นไป หลังสิ้นสุดฤดูฝนประมาณเดือนพฤศจิกายน-ธันวาคม จะต้องทำการตัดสาบลำไม้ไผ่ที่มีอายุมากกว่า 3 ปีออกไป เนื่องจากลำที่มีอายุมากกว่า 3 ปี จะมีความสามารถในการแตกหน่อลดลงเรื่อยๆ เป็นการเปิดโอกาสให้ลำอ่อนที่มีอายุ 1 และ 2 ปี มีการเจริญเติบโตและให้ผลผลิตเต็มที่ โดยเหลือลำที่มีอายุ 3 ปี ไว้บ้างเพื่อช่วยในการผลิตอาหารจากการสังเคราะห์แสงของใบที่สมบูรณ์ให้หน่ออ่อน หรือควรเหลือลำอายุ 1-3 ปี ไว้เพียง 6-8 ลำ/กอ และหน่อใหม่ที่จะเจริญเป็นลำต่อไปอีก 3-4 หน่อ/กอ การตัดสาบลำออกควรตัดให้ชิดดินเพื่อป้องกันไม่ให้มีการแตกแขนงได้อีก ส่วนการตัดหน่อออกต้องระมัดระวังไม่ให้ตาเหง้าของหน่อที่อยู่ข้างเคียงเสียหาย ข้อดี

ของการตัดสาบลำคือทำให้มีรายได้จากการขายลำและเป็นการเปิดทางให้หน่อใหม่เจริญและพัฒนาได้ทุกทิศทาง ทำให้สามารถผลิตหน่อในปริมาณที่สม่ำเสมอทุกปี

3.3.7 การจัดการเพื่อการผลิตหน่อเพียงอย่างเดียว

การปลูกไผ่ซางเพื่อการผลิตหน่อจะต่างกว่าไผ่อื่นบ้างเพราะไผ่ซางจะให้หน่อคุณภาพดีเมื่อยังไม่พ้นจากดินมากนักพอเริ่มเห็นปริมๆ เท่านั้นดังนั้นจึงต้องขุดหน่อจากใต้ดิน หรืออาจประยุกต์วิธีทำหน่อหมกเช่นเดียวกับไผ่ตงที่ใช้ถุงพลาสติกดำบรรจุแกลบดำขึ้นและกดปิดหน่อที่กำลังจะโผล่พ้นพื้นดิน เพื่อให้หน่อแทงเข้าไปเจริญอยู่ในถุงแกลบดำ พอจะเริ่มทะลุถุงก็ตัดหน่อมาบริโภคได้อาจจะได้หน่อไผ่ซางที่มีคุณภาพดีและน้ำหนักเพิ่มขึ้นเล็กน้อย การปลูกเพื่อจัดการผลิตหน่ออย่างเดียวยังใช้ระยะปลูก 4 x 2 เมตร เพื่อเพิ่มผลผลิตเช่นเดียวกับไผ่สีสุก การจัดการโดยทั่วไปปฏิบัติได้เช่นเดียวกับไผ่สีสุก นอกจากการเก็บเกี่ยวหน่อเท่านั้นที่ต้องเก็บหน่อที่อยู่ใต้ดินจึงจะได้คุณภาพหน่อไผ่ตงหมก จะทำให้เก็บเกี่ยวได้ง่ายยิ่งขึ้น

3.3.8 การปลูกในระบบวนเกษตร

ไผ่ซางสามารถปลูกร่วมกับไม้ยืนต้นอื่นๆ และไม้ล้มลุกระดับผิวดินได้ในแบบเดียวกับไผ่สีสุก เพราะลำมีความสูงไล่เลี่ยกันดังนั้น ไม้ยืนต้นชั้นบนจะต้องเป็นไม้ใหญ่พอสมควรจึงจะอยู่ร่วมได้ดี ไม้ผลต้นใหญ่เช่น มะขาม ขนุน มะม่วง มะปราง สามารถปรับปลูกร่วมกันได้ส่วนไม้ระดับล่างกว่านั้นสามารถปลูกไม้ล้มลุกเฉพาะฤดูกาลได้มากมายเช่นเดียวกับไผ่สีสุก ไม้ป่ายืนต้นหลายชนิดสามารถปลูกร่วมได้ดี เช่น สัก แดง ประดู่ ชิงชัน ไม้ยาง เป็นต้น ไผ่ซางเมื่อโตจนเป็นพุ่มจะให้ร่มเงาที่เหมาะสมแก่การปลูกพืชผักพวก พริกไทยและสามารถปลูกได้กับพืชผักต่างโดยไม่เปลืองพื้นที่แต่อย่างใด

3.4 ช่วงระยะเวลาการเจริญเติบโตของไผ่ซาง

ไผ่เป็นไม้ที่เจริญเร็วมาก เริ่มต้นอายุ 0-1 ปี ไผ่ซางยังไม่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้เมื่ออายุ 2 ปี จะมีหน่อไม้ผุดขึ้นมาอีก อาจจะต้องคัดเลือกหน่อไม้ที่มีลักษณะไม่ออกไปจำหน่ายบ้าง โดยเลือกหน่อไม้ที่แตกมาจากดินและมีขนาดใหญ่สมบูรณ์เก็บไว้ให้เป็นต้นใหม่ประมาณ 5-6 หน่อ ฉะนั้นเมื่อขึ้นปีที่ 3 จะมีลำประมาณ 8-10 ลำเมื่อครบอายุ 3 ปี จะมีหน่อจำนวนมาก สามารถตัดหน่อออกไปจำหน่ายได้ พอปีที่ 4 เป็นต้นไปก็สามารถตัดลำไปใช้ประโยชน์ได้นำมาทำเฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ ชุดรับแขก ตู้ เตียง ตลอดจนถึง ของใช้เพื่อประดับตกแต่ง

3.5 ผลผลิตจากไผ่ชาง

ช่วงที่ 1 การขยายพันธุ์ไผ่ชาง สามารถทำการขยายพันธุ์ต้นต่อขยายได้ ซึ่งมีการขยายพันธุ์ได้หลายวิธีด้วยกัน วิธีที่นิยมได้แก่ การแยกเหง้า การตอนกิ่งไผ่ชาง การเพาะเมล็ดวิธีตอนกิ่งพันธุ์จะเป็นวิธีที่เหมาะสมเนื่องจากได้กิ่งพันธุ์ดีและสามารถขยายพันธุ์ได้ไม่จำกัด เมื่อมีอายุเหมาะสมสามารถตอนกิ่งไผ่ชางลงถุงพลาสติกเพื่ออนุบาลกิ่งให้แข็งแรงแล้วสามารถนำไปปลูกได้ ซึ่ง รูปที่ 3.1 ได้แสดงกิ่งพันธุ์พร้อมปลูกซึ่งสามารถให้น้ำแก่กิ่งพันธุ์ซึ่งเป็นการดูแลรักษาก่อนที่จะลงแปลงปลูก

รูปที่ 3.1 กิ่งพันธุ์ไผ่ชาง ที่สมบูรณ์พร้อมปลูก

ช่วงที่ 2 เมื่ออายุครบ 2-3 ปี สามารถตัดหน่อไปขาย และหน่อสามารถประกอบอาหารได้หลายประเภท เช่น ต้มจืด ผัด ต้มจิ้มน้ำพริก รสชาติอร่อยและยังสามารถแปรรูปเป็นหน่อไม้ดองได้ (รูปที่ 3.2) เนื่องจากหน่อไม้ไผ่ชางหม่นจะไม่มีรสขม และสามารถให้ผลผลิตหน่อตั้งแต่ปลายเดือนมีนาคมเป็นต้นไป

รูปที่ 3.2 หน่อไม้ซางที่นำไปใช้ประกอบอาหารหลากหลาย สามารถแปรรูปหน่อไม้คอง

ช่วงที่ 3 ไผ่ซาง มีอายุ 4 ปีขึ้นไปจะสามารถให้ลำไผ่ขนาดใหญ่ (รูปที่ 3.3) โดยเกษตรกรสามารถตัดลำเพื่อจำหน่าย ซึ่งขนาดของลำจะแตกต่างกันขึ้นกับอัตราการเจริญเติบโตและการแยกประเภทการนำไปใช้ประโยชน์ลำไผ่สามารถนำไปแปรรูปเป็น เฟอร์นิเจอร์ โต๊ะ เติยงนอน และชุดรับแขก

รูปที่ 3.3 ลำไผ่ซางโตเต็มที่สามารถใช้เฟอร์นิเจอร์ โต๊ะ เติยงนอน และชุดรับแขก

3.6 การใช้ประโยชน์จากไผ่ซาง

เริ่มจากใช้หน่อไม้เป็นอาหาร โดยเฉพาะหน่อไม้คองมีผู้นิยมบริโภคของคนจังหวัดน่าน และผู้บริโภคโดยทั่วไปใส่ใจในรสชาติของหน่อไม้ซาง เพราะว่าหน่อไม้มีรสชาติดีมาก ส่วนลำไผ่ซางสามารถใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย ใช้สอยงานทั่วไป การก่อสร้าง สร้างบ้าน ทำรั้วใช้ในการทำตะเกียบ และไม้เสียบต่างๆ ไม้จิ้มฟัน เป็นไม้เพื่ออุตสาหกรรมได้ ในอินเดียใช้เป็นวัตถุดิบเพื่อทำ

เยื่อกระดาษ ประเทศไทยมีแนวโน้มทำได้ใช้ในการจักสานต่างๆ ไป รวมถึงสานเป็นแผ่น เพื่อทำไม้ไผ่สานอัดแผ่น ไผ่ซาง อายุ 1-2 ปี นิยมนำมาสานภาชนะใส่ผักและผลไม้ แต่งานที่ละเอียดใช้ได้ไม่ดี เพราะเส้นตอกเป็นเส้นเนื้อไม้เหนียวและละเอียดเหมือนไม้ไผ่และไม้สีสุก ส่วนการใช้งานในลักษณะที่ต้องการความแข็งแรงใช้ไผ่อายุ 3-5 ปี

3.7 ตลาดผลิตภัณฑ์ไผ่ซาง

ตลาด เป็นสิ่งที่ควรคำนึงถึงเป็นอันดับแรก ว่าเมื่อผลิตออกมาแล้ว จะจำหน่ายในรูปแบบใด เช่น ขายปลีกในชุมชน ตลาดสดในเมือง หรือส่งพ่อค้าคนกลาง ซึ่งตลาดเป้าหมายก็เป็นตัวกำหนดพื้นที่ปลูก จำนวน และชนิดพันธุ์ไผ่ การผลิตหน่อไม้ทั้งในและนอกฤดู ส่วนใหญ่ผู้ปลูกเป็นผู้กำหนดราคาเอง เนื่องจากผลผลิตยังไม่เพียงพอกับความต้องการ

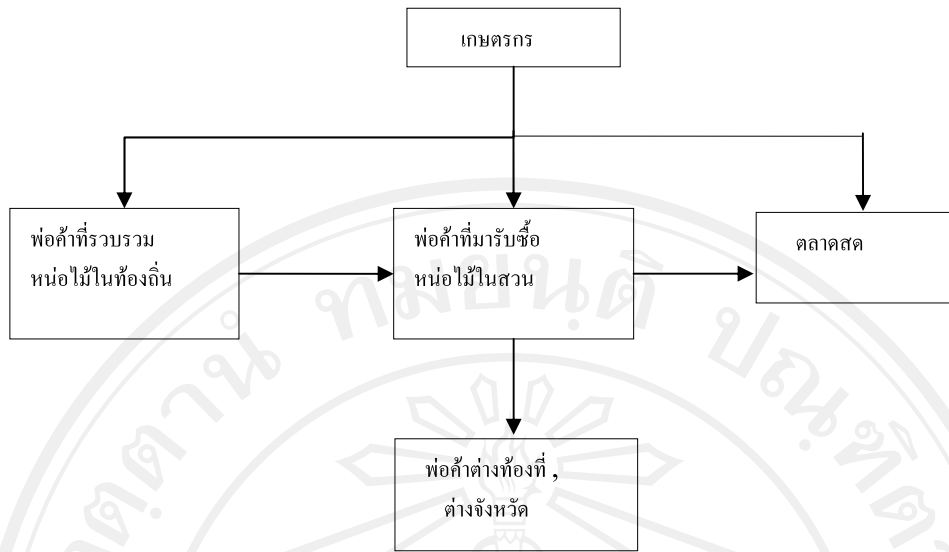
องค์ประกอบตลาดมี 4 อย่าง คือ

1. ผู้ซื้อ ในตลาดไผ่ซางมีผู้ซื้อเพื่อนำไปจำหน่ายต่อและผู้ซื้อเพื่อนำไปบริโภคโดยตรง
2. ผู้ขาย ซึ่งมีทั้งเกษตรกรเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้จำหน่าย หรือพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อ
3. สินค้า/ผลผลิตในการลงทุนผลิตไผ่ซางผลผลิตที่จำหน่ายได้แก่ หน่อไม้ ลำไผ่ซางกิ่งพันธุ์
4. เงื่อนไขหรือกรรมวิธีทางการตลาด เป็นวิธีการตลาดในด้านต่างๆ เช่น การซื้อราคา เป็นต้น

วิธีการตลาด หมายถึง กระบวนการเคลื่อนย้ายผลผลิตไปสู่ผู้บริโภคลำดับสุดท้ายวิธีการตลาดสามารถบ่งชี้ให้เห็นถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การเก็บรวบรวม การจำหน่ายจ่ายแจก

ในตลาดไผ่ซาง มีผลผลิตแต่ละชนิดมีวิธีการตลาดแตกต่างกันไปจะได้แสดงในแผนภูมิ โดยแบ่งเป็น 3 ชนิด ดังนี้

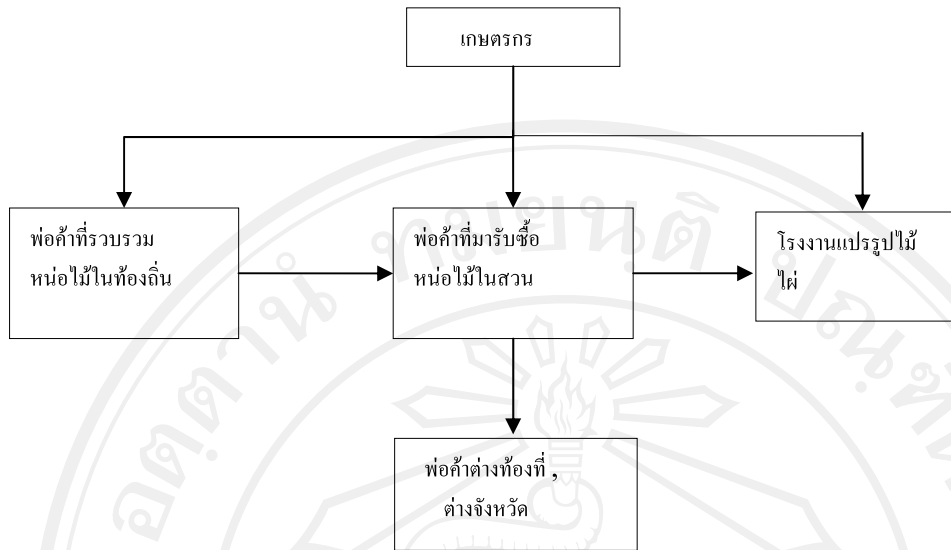
แผนภูมิที่ 3.1 ได้แสดงวิถีตลาดของหน่อไม้ในจังหวัดน่านซึ่งเริ่มจากเกษตรกรผู้ผลิตมีการกระจายผลผลิตหน่อไม้ไปยัง ตลาดสด พ่อค้าที่รวบรวมหน่อไม้ในท้องถิ่นเพื่อส่งให้พ่อค้าที่มารับซื้อหน่อไม้ในสวนเพื่อนำหน่อไม้ส่งต่อไปยังตลาดสด หรือตลาดอื่น เช่น ตลาดต่างจังหวัด หน่อไม้เป็นที่นิยมในการบริโภคสดและสามารถนำมาแปรรูปได้อีกด้วย

ที่มา: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดน่าน (พืชสวน)

แผนภูมิที่ 3.1 วิธีการตลาดของหน่อไม้ในจังหวัดน่าน

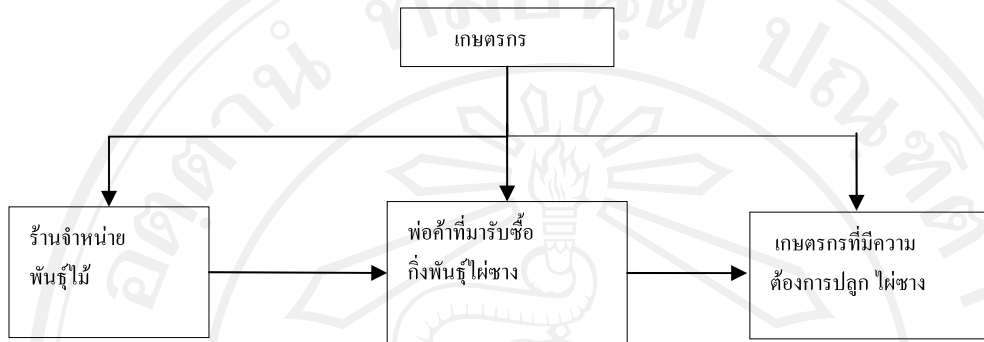
แผนภูมิที่ 3.2 ได้แสดงวิถีตลาดของลำไยในจังหวัดน่านซึ่งเกษตรกรที่ผลิตจำหน่ายลำไยจะมีพ่อค้าที่รวบรวมหน่อไม้ในท้องถิ่นแก่พ่อค้าที่มารับซื้อหน่อไม้ในสวนส่งไปยังโรงงานแปรรูปและส่งต่อไปยังพ่อค้าท้องถิ่น

ที่มา: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดน่าน (พืชสวน)

แผนภูมิที่ 3.2 วิธีการตลาดของลำไม้ฝั่ในจังหวัดน่าน

แผนภูมิที่ 3.3 วิธีการตลาดของกิ่งพันธุ์ไม้ฝรั่งในจังหวัดน่านเกษตรกรผู้ผลิตกิ่งพันธุ์ไม้ฝรั่งจำหน่ายตามความต้องการของลูกค้าที่สั่งผลิตหรือผลิตไว้เพื่อขยายพันธุ์โดยที่ส่วนใหญ่ลูกค้าจะเข้ามาสั่งซื้อในสวนเอง

ที่มา: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรจังหวัดน่าน (พืชสวน)

แผนภูมิที่ 3.3 วิธีการตลาดของกิ่งพันธุ์ไม้ฝรั่งในจังหวัดน่าน

อุตสาหกรรมแปรรูปไม้ฝรั่ง

วนิดา (2539) ได้กล่าวว่า ในระดับอุตสาหกรรม ได้ใช้ไม้ฝรั่งทำผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย และแหล่งรับซื้อ ได้แก่

ฝัสด เป็นการผสมผสานด้านการใช้ประโยชน์ระหว่างฝักกับกาว ทั้งนี้เพื่อเพิ่มความสวยงามและความทนทานของผลิตภัณฑ์แผ่นฝัสด ใช้ผลิตเครื่องเรือนต่างๆ และสำหรับการตกแต่งภายในอาคารบ้านเรือน และใช้เพื่อแทนไม้แบบก่อสร้าง ซึ่งมีสมบัติที่ดีคือเมื่อแห้งแล้วไม่คุดน้ำทำให้สามารถนำมาใช้ทำแบบได้หลายครั้ง (6-8 ครั้ง มากกว่าไม้แบบเดิมซึ่งได้เพียง 2 ครั้ง) ฝัสดใช้ฝัสนวล ซึ่งต้องมีลำฝัสนวลค่อนข้างโต ปล้องยาวและมีเนื้อหนา ฝัสนวลควรใช้ฝัสดไม่มีขนตามลำต้น อายุประมาณ 2-3 ปี เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 8 เซนติเมตร ความยาวประมาณ 8 เมตร ขึ้นไป ราคาประมาณ 13-15 บาทต่อลำ

เข่งฝัสด เป็นผลิตภัณฑ์หัตถกรรมประเภทหนึ่งในระดับอุตสาหกรรมครัวเรือน โดยนำผิวของฝัสดมา จักตอกเป็นเส้นแล้วนำมาจักสานขึ้นรูป

ตะเกียบ มีโรงงานผลิตที่ จังหวัดกาญจนบุรี (โรงงานเควีเอ็มเปเปอร์) และจังหวัด ลำปาง เป็นต้น ไม้ที่ใช้ คือ ชางนวล ที่มีอายุ 2-3 ปีขึ้นไป และเป็นลำใหญ่มีเส้นผ่าศูนย์กลางตั้งแต่ 8 เซนติเมตรขึ้นไป (จังหวัดกาญจนบุรี มีการนำไม้ชางจากพม่ามาใช้ด้วย)

ไม้จิ้มฟัน เป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ใช้ไม้ชาง มีการผลิตที่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัด ลำพูน จังหวัดชัยนาท เป็นต้น (ไม้จิ้มฟันที่ผลิตมาจากไม้ปอ ไม้จ๊ว และยางพารา มีข้อเสียคือเปราะ และหักง่าย)

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved